

Sygn. akt II C 1570/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 stycznia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Łodzi, w II Wydziale Cywilnym,

w składzie: Przewodniczący: SSO Mariola Kaźmierak

Protokolant: sekr. sąd. Dorota Jankiewicz

po rozpoznaniu w dniu 19 stycznia 2015 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa P. P.

przeciwko B. P.

o 100.000 złotych

1. zasądza od B. P. na rzecz P. P. kwotę 34.812,50 zł (trzydzieści cztery tysiące osiemset dwanaście złotych, pięćdziesiąt groszy) wraz ustawowymi odsetkami od dnia 14 lipca 2012 r do dnia zapłaty;
2. umarza postępowanie w zakresie kwoty 65.000 zł (sześćdziesiąt pięć tysięcy złotych);
3. oddała powództwo w pozostałej części;
4. nie obciąża powoda kosztami procesu;
5. odstępuje od obciążenia stron kosztami sądowymi.

Sygn. akt II C 1570/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 16 października 2012 roku skierowanym przeciwko B. P., P. P. wniósł o zasądzenie od pozwanej tytułem należnego zachowku kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając żądanie zapłaty zachowku powód podał, że jest synem J. P. (1), która w dacie śmierci pozostawiła po sobie dwóch synów: powoda oraz S. P. (1). Z kolei prawomocnym postanowieniem z dnia 29 grudnia 2009 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi stwierdził, że spadek po J. P. (1) na podstawie testamentu ustnego sporządzonego w dniu 5 lutego 1995 roku nabyła pozwana. Natomiast w skład masy spadkowej wchodził udział w wysokości $\frac{1}{4}$ w nieruchomości położonej w Ł. przy ulicy (...). Powód podał, że obecnie wartość połowy udziału spadkowego, który przypadłaby mu z ustawy, tj. udziału w wysokości $\frac{1}{8}$ w/w nieruchomości, wynosi 100.000 zł.

/pozew k. 2-4/

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów procesu według norm przepisanych. B. P. podała, że po dacie otwarcia spadku po J. P. (1) wykonała na nieruchomości szereg prac budowlanych, remontowych oraz konserwacyjnych na swój koszt, opłacała również wszelkie podatki od nieruchomości i ponosiła wszelkie koszty utrzymania nieruchomości. Pozwana nie kwestionowała, że w skład spadku

po J. P. (1) wchodzi udział we współwłasności nieruchomości położonej przy ulicy (...) w Ł., jednakże zakwestionowała wysokość dochodzonego przez powoda zachowku.

Pozwana podniosła zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez powoda, uzasadniając to tym, że nie wywiązywał się on w sposób należyty z obowiązków rodzinnych wobec spadkodawczyni J. P. (1). Cały ciężar opieki i utrzymania matki powoda w ostatnich latach spoczywał na pozwanej.

/odpowiedź na pozew k. 39-43/

Na rozprawie w dniu 30 stycznia 2013 roku pełnomocnik powoda sprostował pomyłkę zawartą w pozwie w ten sposób, że należny P. P. zachówek powinien wynosić 1/16 wartości nieruchomości.

/protokół rozprawy k. 70v/

W piśmie z dnia 10 kwietnia 2013 roku pozwana wskazała szereg prac dokonanych na przedmiotowej nieruchomości po dniu 9 lutego 1945 roku: remont dachu w budynku mieszkalnym, gospodarczym, docieplenie ścian zewnętrznych styropianem, osuszanie ścian zewnętrznych, malowanie ściany południowej, wschodniej i zachodniej, wykonanie tynków wewnętrznych, naprawa chodów, stropów i podłogi, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana instalacji elektrycznej, wodno – kanalizacyjnej, orurowanie instalacji c.o. na I piętrze oraz instalacji gazowej na zewnątrz budynku, założenia grzejników c.o. i pieca gazowego, remont budynku gospodarczego, muru ogrodzeniowego, wykonanie chodnika z płyt chodnikowych, budowa dwóch garaży.

Natomiast prace, jakie pozwana wykonała przed 9 lutego 1995 roku, to remont pokoju J. P. (1) na II piętrze, tj. malowanie ścian, tapetowanie, naprawianie podłóg, opalanie i malowanie okien oraz wymiana furki i bramy wjazdowej na podwórzu.

/pismo k. 269-275/

W piśmie z dnia 17 lutego 2014 roku powód podniósł zarzut przedawnienia roszczenia pozwanej o zwrot poniesionych nakładów na nieruchomości położonej w Ł. przy ulicy (...).

Powód jednocześnie zmodyfikował powództwo w ten sposób, że wniósł o zasądzenie od strony pozwanej na jego rzecz kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 13 lipca 2012 roku, tj. dnia wskazanego w wezwaniu do zapłaty odebranego przez pozwaną w dniu 10 lipca 2012 roku.

/pismo k. 454-460, 461-463/

Na rozprawie w dniu 19 stycznia 2015 roku pełnomocnik powoda zmodyfikował powództwo w ten sposób, że wniósł o zasądzenie od pozwanej kwoty 35.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 lipca 2012 roku do dnia zapłaty, cofając powództwo w pozostałym zakresie. Ponadto wniósł o nieobciążanie powoda kosztami procesu oraz zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kosztów postępowania.

Pełnomocnik pozwanej wyraził zgodę na cofnięcie powództwa, zakwestionował żądania zasądzenia odsetek od dnia wezwania do zapłaty. Wniósł o oddalenie powództwa, a na wypadek jego uwzględnienia o obniżenie należnego powodowi zachowku co najmniej o połowę. Ponadto pełnomocnik pozwanej wniósł zasądzenie od powoda kosztów nieopłaconej pomocy prawnej według norm przepisanych.

/protokół rozprawy z 19.01.2015 r. - k. 767v, 779v-770 – adnotacje: 00:02:57, 00:04:30, 01:32:41, 01:37:40, pismo k. 761-762/

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód i S. P. (1) są synami J. P. (1) zmarłej w dniu 9 lutego 1995 roku.

/odpisy skrócone aktu zgonu k. 5-6 załączonych akt o sygn. II Ns 1038/06, odpis skrócony aktu urodzenia k. 9 załączonych akt o sygn. II Ns 1038/06/

Postanowieniem częściowym z dnia 26 lipca 2007 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi w sprawie o sygn. akt II Ns 1038/06 stwierdził, że:

1. spadek po I. P., zmarłym w dniu 25 października 1984 roku, na podstawie ustawy nabył syn Z. P. w całości,
2. spadek po Z. P. zmarłym w dniu 20 czerwca 1964 roku na podstawie ustawy nabyli jego synowie P. P. i S. P. (1) po 3/8 części każdy z nich oraz żona J. P. (1) w 1/4 części w wyłączeniu udziału Z. P. w majątku objętym wspólnością ustawową małżeńską, który to udział nabyli synowie P. P. i S. P. (1) po 1/2 części każdy z nich,
3. spadek po S. P. (1) zmarłym w dniu 17 grudnia 1999 roku na podstawie ustawy nabyli jego żona B. P. oraz dzieci I. K. (1) i J. P. (2) – po 1/3 części każde z nich.

/postanowienie częściowe k. 140-141 załączonych akt o sygn. II Ns 1038/06/

Prawomocnym postanowieniem końcowym z dnia 20 grudnia 2009 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi w sprawie o sygn. akt II Ns 1038/06 stwierdził, że spadek po J. P. (1) na podstawie testamentu ustnego sporządzonego w dniu 5 lutego 1995 roku nabyła B. P. w całości.

/postanowienie końcowe k. 319 załączonych akt o sygn. II Ns 1038/06, postanowienie k. 352 załączonych akt o sygn. II Ns 1038/06/

W skład masy spadkowej po J. P. (1) wszedł udział w wysokości 1/4 części w zabudowanej nieruchomości położonej w Ł. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą nr (...).

/postanowienie częściowe k. 140-141 załączonych akt o sygn. II Ns 1038/06, odpis z księgi wieczystej k. 10-21, zaświadczenie k. 11 załączonych akt o sygn. II Ns 2357/10, wypis z rejestru gruntów k. 12 załączonych akt o sygn. II Ns 2357/10/

Budynek położony przy ulicy (...) w Ł. wybudowany został w latach 30- tych i był własnością rodziców powoda i męża pozwanej.

/niesporne /

Kamienica składa się z dwóch pięter, trzech kondygnacji, w podwórku znajduje się przybudówka.

W chwili śmierci J. P. (1) na terenie posesji na parterze znajdowały się trzy mieszkania, połączone w dwa lokale, na I piętrze, gdzie mieszkała pozwana z rodziną, były trzy mieszkania połączone w jeden lokal, natomiast na II piętrze, gdzie znajdowały się cztery mieszkania, przebywał jeden lokator. J. P. (1) mieszkała w lokalu nr (...) na II piętrze.

Na parterze mieściła się hurtownia papierosów prowadzona przez strony.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75-76, S. G. k. 76v-77, Z. Ł. k. 77v-78, zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacja 00:09:22/

Pozwana wprowadziła się do kamienicy w 1994 roku, a jej mąż S. P. (1) w 1995 roku. Od 1994 roku do września 2002 roku w budynku mieszkała wraz z mężem córka pozwanej. B. P. wraz z rodziną zajęła całe I piętro.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75, zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacja 00:09:22, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 00:47:57/

Przed śmiercią spadkodawczyni wykonana została instalacja wodno – kanalizacyjna, instalacja elektryczna oraz instalacja gazowa, oprócz lokalu nr (...) na II piętrze, wymieniono podłogi na I piętrze.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75-76/

Po śmierci J. P. (1) synowa wraz mężem przystąpiła do naprawy posesji. W pomieszczeniach, gdzie mieszkali, wymieniona została instalacja gazowa oraz podłogi. W lokalach zajmowanych przez córkę pozwanej wymieniono sześć okien na plastikowe. W budynku na II piętrze wymieniono okna na drewniane, a na I piętrze na plastikowe. Tynk zewnętrzny na kamienicy położony został po 1999 roku. Ocieplono ścianę północną, wschodnią i część zachodniej. Tynki wewnętrzne były robione na klatce schodowej, na I i II piętrze, częściowo na paterze w hurtowni i w mieszkaniu lokatora. Na całym I piętrze wymieniono podłogi, u lokatora i w hurtowni na parterze prace tego rodzaju były wykonywane po 1999 roku do 2005 roku. W latach 2000 usuwano ubytki w schodach. Wewnętrzne schody na I piętrze zostały wymienione w latach 1995 – 1996. W 2004 roku położono nową papę i obłachowanie na głównym budynku oraz wybudowano nowe kominy. Na posesji były wymienione brama wjazdowa i drzwi wejściowe. W 2002-2003 roku w budynku gospodarczym przylegającym do domu przeprowadzono generalny remont, wymianę stolarki okiennej, drzewnej. Po raz drugi odwilgaczano budynek. W latach 2003-2004 postawiono mur zewnętrzny W 2005-2006 roku wybudowane zostały dwa garaże z blachy. Dokoła budynku położono płytę chodnikową.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75-76, S. G. k. 76v-77, Z. Ł. k. 77v-78, W. W. k. 71v – 73, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 01:07:39/

Powyższe remonty były wykonywane ze środków bieżących pozwanej i jej męża przy wsparciu finansowym dzieci. Syn przekazywał kwoty od 100 zł do 2.000 zł, natomiast córka 1.500 zł miesięcznie. Synowa i syn spadkodawczyni nie zaciągnęli kredytu na przeprowadzenie remontu.

Opisywane prace były wykonywane osobiście przez pozwaną, jej męża, ich syna, zięcia, a czasami przez osoby zajmujące się pracami remontowymi.

/zeznania świadków: J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75-76, S. G. k. 76v-77, Z. Ł. k. 77v-78, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacje 01:12:48, 01:22:58/

Dokonywane remonty nie były konsultowane z powodem i były przeprowadzane bez jego zgody. Pozwana nie widziała potrzeby ich konsultowania.

/zeznania świadków: J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75-76, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 00:53:24/

Mąż pozwanej pobierał czynsz od lokatorów.

Po śmierci męża pozwana na miejscu starych komórek wybudowała wiaty, za użytkowanie których pobierała pieniądze.

/zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacja 00:31:46, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 00:53:25/

Od 1996 roku do 2005 roku powód nie przyjeżdżał na teren posesji. W 2005 roku wprowadził się do mieszkania nr (...) na II piętrze, które wyremontował i wymienił w nim kanalizację. P. P. otrzymał do użytkowania także lokal nr (...).

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, J. P. (2) k. 73-74, I. K. (1) k. 75-76, zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacje 00:15:38, 00:33:31/

Oprócz wyremontowania lokalu nr (...) powód nie wykonywał żadnych prac na posesji.

/zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacja 00:42:03/

P. P. nie płacił podatku od nieruchomości.

/zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 00:53:24/

Powyższą posesję sprzęta pozwana. Przez kilka lat pomagała jej przy tym osoba bezrobotna w zamian za pieniądze lub jedzenie.

/zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacje 01:19:00/

J. P. (1) przez 20 lat cierpiała na cukrzycę, astmę oskrzelową, choroby kobiece, niedokrwienność serca, nadciśnienie. Przez 2-3 miesiące przed śmiercią nie wstawała z łóżka. W ostatnich latach życia spadkodawczynią opiekowała się jej synowa – B. P. i wnuki. Wozili ją do lekarza, kupowali leki, Pozwana sprzętała, gotowała, prała, myła i ubierała teściową, wykonywała zastrzyki z insuliny.

Kiedy pozwana wraz z rodziną nie mieszkała w budynku przy ulicy (...) w Ł., gotowała dla J. P. (1) obiad. W tym okresie spadkodawczyni przyjeżdżała do domu pozwanej.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, I. K. (1) k. 75-76, Z. Ł. k. 77v-78, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacje 00:47:57, 01:12:48/

Powód w ostatnich latach życia spadkodawczyni nie przywoził jej posiłków, leków. Widywał się jednak z matką często.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, I. K. (1) k. 75-76/

J. P. (1) nie była skonfliktowana z synami.

/zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 00:56:59/

Pomiędzy stronami od 1996 roku istnieje konflikt na tle finansowym, który powstał w trakcie prowadzenia przez nich hurtowni papierosów. Powód po dzień dzisiejszy spłaca zadłużenie wobec Polskiego Tytoniu.

/zeznania świadków: W. W. k. 71v – 73, I. K. (1) k. 75-76, S. G. k. 76v-77, Z. Ł. k. 77v-78, zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacja 00:18:32, zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 00:56:59/

Po śmierci teściowej pozwana nie pomaga powodowi.

/zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacja 01:19:00/

P. P. ma 65 lat. Pracuje w cukierni (...) jako kierowca za wynagrodzeniem 1.300 zł netto. Z uwagi na operację łękotki do końca lutego 2015 roku przebywa na zwolnieniu lekarskim. W związku ze wstrzymaniem powodowi wypłaty zasiłku chorobowego, nie otrzymuje on żadnego dochodu. Powód jest osobą samotną, nie ma dzieci, ani żadnego majątku.

/zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacje 00:22:50, 00:30:30/

B. P. ma 72 lata. Mieszka obecnie z córką i wnuczką, z którymi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Pozwana od 22 lat przebywa na rencie i z tego tytułu otrzymuje świadczenie w wysokości 740 zł miesięcznie. Przedmiotowa nieruchomość stanowi jej jedyny majątek. Miesięczne opłaty za nieruchomość wynoszą 1.500 zł – 1.600 zł miesięcznie.

Dzieci pozwanej pomagają jej finansowo, dokładają matce pieniądze na zakup lekarstw.

/zeznania pozwanej protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 769 – adnotacje 01:02:52, 01:04:52, 01:22:58, 01:26:13/

Wyrokiem Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi z dnia 4 lutego 2008 roku P. P. został uznany za winnego tego, że w dniu 1 stycznia 2007 roku grodził I. K. (2) i B. P. pozbawieniem życia, wzbudzając w zagrożonych uzasadnioną obawę spełnienia groźby, czym wyczerpał znamiona przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. i za to na tej podstawie wymierzył mu karę 1 miesiąca ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin dziennie.

/wyrok k. 51/

Wartość nieruchomości zabudowanej usytuowanej przy ulicy (...) w Ł. według stanu technicznego na dzień 9 lutego 1995 roku i cen rynkowych na dzień 30 czerwca 2013 roku kształtuje się w wysokości 557.000 zł.

Na w/w wartość składają się:

1. wartość gruntowa: 160.000 zł,
2. budynek mieszkalny: 382.000 zł,
3. budynek gospodarczy: 15.000 zł.

W cenie przedmiotowej nieruchomości w wysokości 557.000 zł nie jest zawarta wartość nakładów w wysokości 108.250 zł.

/pisemna opinia biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego E. M. (1) k. 631-646 wraz z ustną opinią uzupełniającą protokół rozprawy z 22.10.2014 r. – k. 722-723 – adnotacja 00:02:20/

Wartość robót budowlanych dokonanych przez pozwaną przed 9 lutego 1995 roku wynosi 0 zł.

/pisemna opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego E. M. (1) k. 235/

W dniu 15 czerwca 2012 roku, przed notariuszem W. F. została zawarta umowa sprzedaży pomiędzy powodem a małżonkami K. M. i E. M. (2), mocą której powód zbył małżonkom swój udział w spornej nieruchomości wynoszący 3/8 za cenę 63.000 zł.

/akt notarialny k- 729-734/

Cena za udział odpowiadała wysokości długu jaki posiadał powód wobec małżonków. Mimo sprzedaży nabywcy pozwolili powodowi nadal zamieszkiwać na terenie nieruchomości.

/zeznania powoda protokół rozprawy z 19.01.2015 r. – k. 767v-769 – adnotacje 00:22:50, 00:30:30/

Pismem z dnia 7 lipca 2012 roku pełnomocnik P. P. wezwał pozwaną do zapłaty 120.000 zł z tytułu należnego powodowi zachowku w terminie 3 dni od otrzymania wezwania.

/wezwanie do zapłaty k. 22/

Powyższe wezwanie pozwana odebrała w dniu 10 lipca 2012 roku.

/potwierdzenie odbioru k. 465/

Dokonując ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie Sąd oparł się na powołanych dowodach z dokumentów, zeznań świadków i stron oraz opinii biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego E. M. (1) opracowanej 30 czerwca 2014 roku. W opinii tej biegły przyjął do porównania inne niż kwestionowane przez strony nieruchomości w poprzednio wydanej przez niego opinii. Wartość nieruchomości gruntowej została oszacowana poprzez porównanie do transakcji rynkowych w Dzielnicy B., biorąc pod uwagę nieruchomości gruntowe o powierzchni mniejszej od 400

m². Opracowaną opinię, po dokonanej korekcie, jako rzetelną i fachową należało uznać za w pełni przydatną dla celów dowodowych. Wszelkie pozostałe, zgłaszane przez strony wątpliwości i zarzuty zostały przez biegłego wyjaśnione w ustnej opinii uzupełniającej. Biegły ustalił stan przedmiotowej nieruchomości z daty otwarcia spadku i według cen rynkowych z wyłączeniem nakładów dokonanych po dacie otwarcia spadku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo podlegało uwzględnieniu jedynie w części.

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Z kolei na podstawie 931 § 1 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

Warunkiem zasadności roszczenia o zachowane jest także brak którejkolwiek z przesłanek negatywnych.

Prawo do zachowku nie służy bowiem spadkobiercy, który został uznany za niegodnego (art. 928 § 2 k.c.), małżonkowi wyłączonemu od dziedziczenia na podstawie art. 940 k.c., spadkobiercy, który zrzekł się dziedziczenia (art. 1049 § 2 k.c.) lub który odrzucił spadek (art. 1020 k.c.).

Osobie wydziedziczonej także nie przysługuje prawo do zachowku, przy czym to prawo zachowują zstępnii wydziedziczonego. (art. 1008 k.c. i 1011 k.c.).

Zachówek może przy tym być pokryty w różny sposób - bądź przez powołanie do spadku, zapis, darowiznę lub też przez zapłatę określonej kwoty.

Prawo do zachowku i roszczenie o zachówek przysługują przy tym niezależnie od tego czy spadkodawca pozostawił testament, czy też następuje dziedziczenie ustawowe.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, należy wskazać, że spadkodawczyni J. P. (1) w chwili śmierci była wdową. Pozostawiła po sobie dwóch synów – powoda oraz nieżyjącego już obecnie S. P. (2) – męża pozwanej.

Bezspornie spadkobierczynią testamentową w rozpoznawanej sprawie była pozwana B. P., która w całości nabyła spadek po J. P. (1), zaś w przypadku dziedziczenia ustawowego powołani do spadku byliby powód i S. P. (1), którzy dziedziczyliby w częściach równych (po 1/2 części udziału spadkowego) – art. 931 § 1 k.c.

Powód nie otrzymał należnego mu zachowku ani w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, ani w postaci powołania do spadku, bądź zapisu.

P. P. ma 65 lat i nie jest trwale niezdolny do pracy.

Natomiast w skład masy spadkowej po J. P. (1) wchodził udział w 1/4 części nieruchomości położonej w Ł. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą nr (...).

Ułamek stanowiący podstawę do obliczania zachowku w przypadku powoda wynosi zatem 1/16.

Przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. Wartość ta to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku, a wysokością długów spadkowych. Punktem odniesienia przy ustalaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku jest chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy (art. 922 § 1, art. 924 i 925 k.c.). Spadkobiercy nabywają spadek w stanie istniejącym w chwili jego otwarcia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1997 roku, sygn. akt I CKU 30/97). Natomiast obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2012 roku, III CSK 699/11).

Nie było przez strony kwestionowane, iż w skład spadku po zmarłej wszedł udział w ¼ części nieruchomości położonej w Ł. przy ulicy (...). Konieczne było zatem ustalenie wartości tej nieruchomości.

Sąd nie uwzględnił wniosku pozwanej o pomniejszenie ustalonej wartości nieruchomości o nakłady poczynione przez nią na nieruchomość.

Nakłady poczynione przez pozwaną sprzed daty zgonu spadkodawczyni nie zostały wzięte pod uwagę z dwóch powodów. Po pierwsze pełnomocnik pozwanej w odpowiedzi na pozew wnosił o rozliczenie nakładów poczynionych przez nią po 1995 roku, a po drugie po przedstawieniu przez B. P. wykazu prac dokonanych za życia J. P. (1) roku, tj. remontu pokoju spadkodawczyni oraz wymiany furki i bramy wjazdowej na podwórzu, biegły wycenił je na 0 zł. Powyższego wyliczenia strony nie kwestionowały. Podnieść również należy, że zeznania pozwanej w zakresie wykonanych prac sprzed daty zgonu są sprzeczne z zeznaniami przesłuchanych w sprawie świadków oraz wykazem przedstawionym przez pozwaną (k. 275). Z zeznań świadków W. W., J. P. (2), I. K. (1) wynika bowiem, że przed śmiercią spadkodawczyni w budynku wymieniono podłogi na I piętrze, wykonana została instalacja wodno – kanalizacyjna, instalacja elektryczna oraz instalacja gazowa, oprócz lokalu nr (...) na II piętrze. Natomiast w oparciu o wykaz przedstawiony przez pozwaną w/w prace zostały wykonane po dniu 9 lutego 1995 roku. Ponadto nawet gdyby przyjąć, że część robót była wykonana przed śmiercią J. P. (1) to dotyczyły one przede wszystkim remontu pokoju zmarłej na II piętrze i tym samym przystosowania dla własnych potrzeb przez rodzinę pozwanej, w którym mieli zamieszkać i ostatecznie zamieszkali. Mąż pozwanej jako spadkobierca udziału spadkowego po ojcu był również współwłaścicielem przedmiotowej nieruchomości iłożył na nią w ramach własnego udziału, dla własnych potrzeb.

Należy również uwzględnić fakt, iż udział w wysokości ¼ części nieruchomości, który wszedł w skład masy spadkowej J. P. (1), stał się własnością pozwanej po dniu otwarcia spadku. A zatem nakłady poczynione przez pozwaną po 9 lutego 1995 roku były czynione na majątek stanowiący własność B. P.. Także powód, remontując mieszkanie nr (...), do którego się przeprowadził w 2005 roku, również poczynił nakłady w stosunku do własnego lokalu. Wobec powyższego nakłady poczynione przez pozwaną nie powinny być rozliczane w przedmiotowym postępowaniu ze względu na ich charakter oraz okoliczność, iż mogłyby być czynione jedynie na część nieruchomości, która w wyniku podziału quod usum przypadła stronie pozwanej. Zgodnie z przyjętym orzecznictwem roszczenie o zwrot wartości nakładów poczynionych przez jednego ze współwłaścicieli na nieruchomość wspólną ma charakter obligacyjny i przysługuje przeciwko osobom, które były współwłaścicielami w czasie dokonywania tych nakładów (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2006 roku, sygn. akt III CZP 11/06).

W stosunkach pomiędzy spadkobiercami (współwłaścicielami) na gruncie prawa do korzystania z rzeczy wspólnej ma zastosowanie art. 207 k.c., który zapewnia każdemu spadkobiercy (współwłaścicielowi) prawo do udziału w pożytkach i innych przychodach w stosunku do wielkości posiadanego udziału, w takim samym stosunku współwłaściciele ponoszą wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną. Przepis art. 207 k.c. określający sposób rozliczenia pożytków i innych przychodów z rzeczy wspólnej oraz wydatków i ciężarów związanych z tą rzeczą - z uwagi na jego charakter dyspozytywny - ma zastosowanie wtedy, gdy współwłaściciele w umowie nie postanowili inaczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2011 roku, sygn. akt IV CSK 496/10).

W rozpoznawanej sprawie wszystkie prace remontowo – budowlane przeprowadzane przez pozwaną w nieruchomości położonej w Ł. przy ulicy (...) były dokonywane bez uzyskania zgody powoda i dotyczyły przede wszystkim części nieruchomości, z której ona korzystała. Nie ulega wątpliwości, że pozwana czerpała korzyści z nieruchomości. B. P.

przyznała, że jej mąż pobierał czynsz od lokatorów, a po jego śmierci na miejscu starych komórek wybudowała wiaty, za użytkowanie których także pobierała pieniądze. Z tych też względów brak jest podstaw do żądania przez pozwaną od powoda zwrotu poniesionych przez nią wydatków na przedmiotową nieruchomość.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd ustalił stan nieruchomości położonej przy ulicy (...) w Ł. z daty otwarcia spadku i według aktualnych cen rynkowych z wyłączeniem nakładów dokonanych przez pozwaną po dacie otwarcia spadku. Jak zaznaczono wyżej, przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. W ślad za opinią biegłego rzeczoznawcy Sąd przyjął, że wartość w/w nieruchomości według stanu na dzień 9 lutego 1995 roku i cen rynkowych na dzień oszacowania, tj. 30 czerwca 2013 roku, wynosi 557.000 zł.

Wobec ustalenia, że ułamek stanowiący podstawę do obliczania zachowku w przypadku powoda wynosi 1/16, wartość zachowku należnego powodowi wynosi 34.812,50 zł (557.000 zł x 1/16).

W związku z ustaleniem stanu przedmiotowej nieruchomości z daty otwarcia spadku i według aktualnych cen rynkowych z wyłączeniem nakładów dokonanych przez pozwaną po dacie otwarcia spadku, zarzut powoda dotyczący przedawnienia roszczenia pozwanej o zwrot nakładów dokonanych na wspólną nieruchomość nie zasługuje na uwzględnienie.

O odsetkach od w/w kwoty orzeczono na podstawie art. 481 k.c. Podkreślić należy, że rozważanie kwestii daty początkowej płatności ewentualnych odsetek od należnego zachowku powinno być każdorazowo uzależnione od okoliczności faktycznych istniejących w konkretnej sprawie. W orzecznictwie istnieją zasadniczo dwie dominujące koncepcje określania początkowej daty biegu odsetek od uwzględnianych roszczeń o zachówek. Pierwsza z nich wskazuje, że roszczenie o zachówek jest roszczeniem bezterminowym i jego wymagalność należy ustalić w oparciu o regułę z art. 455 k.c. Zatem dopóki dłużnik nie zostanie wezwany do spełnienia świadczenia, dopóty obowiązek zapłaty kwoty pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku nie aktualizuje się. Odsetki ustawowe za opóźnienie należą się dopiero od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku (wyrok SA w Warszawie z 23 marca 2007 r., VI Ca 1285/06, Lex Polonica 1867204). Zwolennicy drugiej koncepcji podkreślają, że skoro ustalenie wartości spadku w celu określenia kwoty zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o zachowku, to odsetki od tak ustalonego świadczenia pieniężnego powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania w sprawie, skoro dopiero z tym momentem roszczenie o zapłatę tak ustalonej kwoty stało się wymagalne (powyższe stanowisko znajduje oparcie przede wszystkim w uchwale SN z 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNC 1985/10/147 i w wyroku Sądu Najwyższego z 25 maja 2005 r., I CK 765/04, Lex 180835).

Sąd w niniejszej sprawie uznał, że o stanie opóźnienia można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Podzielić przy tym należy stanowisko zawarte w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 10 stycznia 2013 roku, sygn. akt I ACa 688/12, iż orzeczenie zasądzające zachówek ma charakter rozstrzygnięcia deklaratoryjnego (rolą sądu w procesie o zachówek jest kontrola prawidłowości ustalenia przez uprawnionego wysokości żądanej z tego tytułu kwoty), zaś zobowiązanie do zapłaty zachowku jest zobowiązaniem z natury rzeczy bezterminowym, dlatego też przekształcenie go w zobowiązanie terminowe następuje stosownie do treści art. 455 k.c. (niezwłocznie) - w wyniku wezwania wierzyciela (uprawnionego z tytułu zachowku) skierowanego wobec dłużnika (spadkobiercy) do spełnienia świadczenia. Okoliczności sprawy niniejszej nakazują przyjęcie, że część roszczenia była wymagalna nie tylko wcześniej niż w dacie orzekania, ale nawet przed doręczeniem pozwanej odpisu pozwu. Pozwana odebrała bowiem wezwanie do zapłaty w dniu 10 lipca 2012 roku, o odpis pozwu otrzymała 23 listopada 2012 roku (k. 37). Ponadto pozwana nie kwestionowała zasadności roszczenia co do zasady, wnosząc jedynie o obniżenie jego wysokości co najmniej o połowę. Wezwanie do zapłaty zostało doręczone pozwanej po około trzech latach od wydania postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po J. P. (1), a zatem stan spadku był przez strony znany i nie był przez nich kwestionowany. W tych okolicznościach uprawione było uznanie, że należycie sprecyzowane roszczenie było możliwe do zrealizowania bezpośrednio po wskazanej dacie w wezwaniu do zapłaty, tj. 14 lipca 2012 roku. Nie bez znaczenia pozostaje także okoliczność, iż powód żądał kwoty znacznie wyższej niż ustalono w toku postępowania.

Oceniając zasadność roszczenia powoda sąd nie uwzględnił zarzutu pozwanej, że roszczenie o zachówek w tej konkretnej sprawie stanowi dla powoda użytek sprzeczny z zasadami współzycia społecznego zarówno z uwagi na negatywne zachowanie powoda jak i znaczny upływ czasu od śmierci spadkodawczyni.

Wprawdzie judykatura oraz piśmiennictwo dopuszczają możliwość obrony strony pozwanej opartej na art. 5 k.c., jednakże zakres zastosowania tego przepisu w sprawach o zachówek powinien być wąski (zob. Kodeks Cywilny, T. II, Komentarz do artykułów 450-1088 pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2011, s. 1173-1174).

Jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 roku (I CK 215/03, BSN 2004, Nr 11, s. 40) ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.) nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych. Należy pamiętać też o zasadzie, że nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie, z pominięciem swoich najbliższych.

Przepisy księgi IV k.c. nie przewidują możliwości obniżenia wierzytelności z tytułu zachowku. W uchwale z dnia 19 maja 1981 roku, III CZP 18/81, Sąd Najwyższy dopuścił, w wyjątkowych wypadkach, obniżenie należności z tego tytułu na podstawie art. 5 k.c. w szczególności przy uwzględnieniu klauzuli zasad współzycia społecznego.

W niniejszej sprawie brak jest jednak podstaw do uznania, że działanie powoda czyniącego użytek z przysługującego mu prawa jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego i z tej przyczyny nie zasługuje na ochronę w pełnym zakresie. Materiał dowodowy nie dostarczył podstaw do uznania, że zachowanie powoda było tak naganne, że skutkowało obniżeniem należności z tytułu przysługującego mu zachowku. Należy również mieć na względzie to, że relacje panujące w rodzinie stron ostatecznie nie doprowadziły do wydziedziczenia powoda przez spadkodawczynię. W ocenie spadkodawczyni zachowanie powoda nie było zatem tego rodzaju, aby zasługiwało na pozbawienie powoda praw dziedziczenia, a co za tym idzie zachowku. Konflikty zaś powstałe pomiędzy stronami, na tle majątkowym oraz prawomocny wyrok skazujący powoda za zachowanie wobec pozwanej, nie mają wpływu na ocenę zasadności roszczenia. Należy bowiem pamiętać, że sporna nieruchomość spadkowa to majątek rodzinny powoda. Powód zamieszkiwał na niej od dziecka. Dopóty dopóki nie zmarła spadkodawczyni pomiędzy stronami nie było konfliktów. Powstały one właśnie na tle majątkowym. Wreszcie też bezzasadny jest zarzut pozwanej, że powód w złej wierze zwlekał ze swymi roszczeniami. To właśnie powód był inicjatorem postępowania spadkowego, w toku którego okazało się, że pozwana dysponuje testamentem ustnym. O posiadaniu tegoż testamentu nigdy pozwana nie informowała powoda. Skoro posiadała tytuł do dziedziczenia, to winna w jak najszybszym czasie dążyć do uregulowania sytuacji prawnej. Zatem czynienie takiego zarzutu powodowi uznać należy za co najmniej niezrozumiałe.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 34.812,50 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 14 lipca 2013 rok, oddalając powództwo w pozostałej części.

W zakresie, w jakim nastąpiło cofnięcie powództwa przez powoda, tj. w zakresie kwoty 65.000 zł, Sąd na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. umorzył postępowanie.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie 102 k.p.c. Mimo, iż powód przegrał sprawę w większej części (34,8%), Sąd nie obciążył go kosztami obowiązkiem zwrotu kosztów procesu uznając, iż składając pozew mógł być przekonany o wysokości roszczenia o zachówek. Po ustaleniu wartości przedmiotowej nieruchomości przez biegłego rzeczoznawcę powód, uwzględniając opinię biegłego, cofnął częściowo powództwo. Powyższe okoliczności oraz aktualna bardzo trudna sytuacja finansowa powoda dają podstawę do uznania, że w niniejszej sprawie zachodzi szczególny wypadek uzasadniający nieobciążanie powoda kosztami procesu.

Mając na uwadze trudne warunki materialne stron, Sąd - zgodnie z art. 113 ust. 4 ustawy z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. 2014, poz. 1025) - odstąpił od obciążania ich kosztami sądowymi. Powód pracuje jako kierowca za wynagrodzeniem 1.300 zł. Do końca lutego 2015 roku przebywa na zwolnieniu

lekarskim, a ponadto została mu wstrzymana wypłata zasiłku chorobowego. Natomiast pozwana od 22 lata przebywa na rencie i z tego tytułu otrzymuje świadczenie w wysokości 740 zł miesięcznie.

Sąd wszczął postępowanie w trybie art. 109 k.p.c. celem sprawdzenia sytuacji materialnej powoda. Po złożeniu stosownych dokumentów okazało się, iż sytuacja powoda, w porównaniu z tą z daty zwolnienia go od kosztów sądowych (9 listopada 2012 r.) nie zmieniła się. Na ostatniej rozprawie dodatkowo pojawiła się okoliczność utraty dochodów przez niego. Dlatego też Sąd nie cofnął powodowi zwolnienia od kosztów sądowych.